

A magyar mozgástér

Inotai András

A most leköszönő kormány éveken keresztül minimális hazai mozgástérrel rendelkezett (amit ellenzéke ott szűkített vagy semmisített meg, ahol csak tehetett). Ehhez képest 2008 őszét követően következetesen növelte a magyar gazdaság és politika külföldi mozgásterét, és visszaállította a nemzetközi gazdasági-pénzügyi rendszer bizalmát Magyarország iránt. E vonatkozásban gyökeres fordulat következhet be az előttünk álló periódusban.

A 2010. évi országgyűlési választások eredményeként a rendszerváltás két évtizedében sosem tapasztalt többséget szerzett egyetlen párt. A több mint kétharmados FIDESZ-győzelem elvileg – és ha az új vezetés akarja, a gyakorlatban is – szinte korlátlan mozgásteret teremt a kormány és a párt számára. Számos szakértő hívta fel a figyelmet a túlhatalom veszélyes következményeire, de legalábbis nehezen ellenállható csábításaira.

Ezzel szemben alig fordult figyelem arra az ellentmondásra, ami a hazai pályán a következő parlament által ellenőrizhetetlen és korlátozhatatlan hatalmas mozgástér és az ország vélhetően igen szűk nemzetközi mozgástere között feszül. Amennyiben az új kormány a választási kampányban (de már előtte is) többször kifejtett kül- és gazdaságpolitikai elképzeléseit szeretné beépíteni a kormányzati programba, úgy igen hamar szembesülhet az a felismeréssel, hogy az itthon „parttalan” mozgástérrel szemben az ország nemzetközi mozgástere igen korlátozott lesz, és meggondolatlan populista lépések és kijelentések esetén még tovább szűkülhet.

Az IMF-megállapodásnak a belgazdaság élénkítése érdekében történő újratárgyalása, pontosabban a jelenleg 3,8 százalékos költségvetési deficit felemelése öt, sőt akár hét százalékra azonnali bizalmi válsághoz vezethet, miután a súlyos likviditási gondokkal küszkö-

dő pénzügyi világ sem nem kívánja, sem nem tudja az így növekvő hiányt megfinanszírozni. A görög válság, mögötte pedig az egész eurózána konstrukciós gyengesége éppúgy elszívja a még meglévő szabad pénzeket a piacról, mint az amerikai költségvetési deficit nemzetközi finanszírozása. Emellett az idén hatalmas refinanszírozási igénnyel jelennek meg a piacon azok a nyugat-európai országok (mindenekelőtt Nagy-Britannia, de az eurózána kulcsországai is), amelyek 2008 második felétől példátlan költekezésbe kezdtek, és mára a magyarénál jóval nagyobb költségvetési és államháztartási hiányt halmoztak fel. Ebben a piaci közegben csak a következetes, a tervezett hiánycélt tartani tudó gazdaságpolitika számíthat a pénzügyi világ bizalmára. Kicsi és nyitott országok esetében még az alacsony tartott költségvetési deficit külső finanszírozása is nehézségekbe ütközhet, illetve csak a tervezettnél jóval magasabb felár mellett biztosítható. Ezért a jelenlegi rendkívül bizonytalan helyzetben – bármennyire is furcsának tűnik – inkább a költségvetési hiány további leszorításának lehetőségeiről, nem pedig a magyar gazdaság mesterséges és rövid idő alatt súlyos egyensúlyi és árfolyamkövetkezményeket érlelő élénkítéséről kellene gondolkodni.

A magyar gazdaság tartós élénkítésére olyan körülmények között nyílik lehetőség, amikor a költségvetési deficitet hazai megtakarításokból lehet fedezni, vagyis a kormányzat és az egész magyar lakosság számára végre világossá válik a nagyrészt 1997 után kiteljesülő „koraérett fogyasztói társadalom” fenntarthatatlansága, és megtörténik a megfelelő – sokak számára valóban fájdalmas – kiigazítás. Ez természetesen azonnal és lényegesen csökkentené a következő kormány jelenleg kétségbevonhatatlan széles körű társadalmi támogatottságát, ezen keresztül pedig belső mozgáste-

rét is. Gazdaságélénkítési esélyt – a remélhetőleg magához térő nemzetközi kereskedelem mellett – valójában a rendelkezésre álló uniós források és ezek magyar kofinanszírozása kínál. Ezért is alapvető, mire fordítják ezeket a forrásokat. Ha az egy évtizeddel korábbi gyakorlat ismétlődik, és a jelentős pénzek ismételen egy gazdasági-bizalmi holdudvar kialakítására fordítódnak, a magyar gazdaság nemzetközi mozgásterére rövid idő alatt gyakorlatilag megszűnhet. Ezért minden eurót a magyar gazdaság versenyképességének erősítésére kell felhasználni, ami három területen képzelhető el. Egyrészt erősíteni kell az exportképes vagy rövid idő alatt exportképesé tehető vállalati szférát. Másrészt támogatni érdemes mindazon magyar(országi) kis- és középvállalatokat, amelyek képesek az import hatékony és versenyképes termékekkel történő kiváltására (ma a magyar feldolgozóipari exportnak mintegy nyolcvanszázalékos az importtartalma). Harmadszor pedig megvizsgálandó, hogy a magyar fogyasztói piac mely területein van lehetőség az import kiváltására árban, minőségben és megbízhatóságban versenyezni képes hazai termeléssel és szolgáltatással.

A következő kormányzat nemzetközi mozgásterére a nem közvetlenül gazdasági területeken is erőteljesen korlátozott. Arról nem is beszélve, hogy az elmúlt időszak számos kijelentése vagy esetenként cselekedete tovább minimalizálhatja még ezt a szűk mozgásteret is. Csak példaként említem, hogy a FIDESZ 22. születésnapján elhangzott – és a nemzetközi sajtóban is megszéllőztetett – pártelnöki kijelentés, miszerint Magyarország soha semmilyen külföldi személynek, cégnek, intézménynek nem ad el mezőgazdasági földterületet, élesen szembemegy az európai uniós csatlakozási jegyzőkönyvben foglaltakkal. Valójában hétéves átmenetet követően, 2011. május 1-ével meg kellene nyitnunk a magyar földpiacot az unió állampolgárai előtt. A magyar kötelezettség lassan egy évtizede világos. Az új helyzetre azonban nemhogy gyakorlatilag semmiféle jogi-intézményi-gazdasági felkészülés nem történt, hanem e kérdés – minden párt esetében – a felelőtlen demagógia áldozatává vált, miközben a magyar földpiac tele van a legkülönbözőbb „zsebszerződésekkel”. Nem kizárt, hogy az EU hozzájárul a moratórium hároméves meghosszabbításához, de mi a garanciája annak, hogy három év alatt jobban sikerül felkészülnünk az új helyzetre, mint amit közel egy évtized alatt megtehettünk volna. Arról nem is szólva, hogy a földvásárlási

tilalom meghosszabbításának minden bizonynyal súlyos ára lesz. Ilyen lehet a magyar munkaerő külföldi munkavállalásának – ugyancsak meghosszabbítható – korlátozása, Magyarország uniós mozgásterének különböző területeken való korlátozása, nem is beszélve a mindennél fontosabb bizalom csökkenéséről és az ország integrációs képességének (és ígéretei betartásának) kétségbe vonásáról.

Nem kevésbé bizalomrombolóak azok a közelmúltban meglehetősen gyakorivá vált kijelentések, amelyek a külföldi tőke és a transznacionális vállalatok tevékenységét alapvetően negatív színben tüntették fel, és korlátozó intézkedéseket vetítettek előre.

A világ vezető politikusai általában véve realisták, tehát alkalmazkodnak az új helyzethez. Ez azonban nem jelenti azt, hogy felejtenek is. A korábbi időszak negatív emlékei és tapasztalatai pedig óhatatlanul befolyásolhatják döntéseiket. Következésképpen meghatározzák a lehetséges magyar mozgásteret, még akkor is, ha egy részük rövid távú bel- és pártpolitikai megfontolásokra, a kormánnyal szemben minden területen és minden áron történő konfrontációra, egyfajta „csakazértsem” megfontolásokra épült. Az amerikai adminisztráció aligha felejtje el, hogy a FIDESZ elnöke két évvel ezelőtt kinek az érdekében „kampányolt” az USA-ban (nem mintha ennek bármilyen hatása lett volna az amerikai választásokra). Hasonlóképpen rendkívül nehéz tartós alapokra épülő viszonyt kialakítani azzal az Oroszországgal, amelyet éveken keresztül csak kritizált a most hatalomra kerülő párt, és amelynek oroszellenessége messze túlmegegy a racionális érdekvéviselésen. Végül, de nem utolsósorban, egy üzleti égisz alá bújtatott kínai látogatással nem lehet semmissé tenni azokat a Kína-ellenes kijelentéseket, amelyek több – egyelőre még – ellenzéki politikustól hangzottak el (Tibettől a Dalai Lámán keresztül az emberi jogokig). Ha valaki nem tudná, 2009-ben, amikor a magyar összkivitel 18,9 százalékkal esett vissza, a Kínába irányuló magyar export 16 százalékos növekedéssel 900 millió euróra emelkedett. Nem kevésbé mellékesen, az Eurostat legfrissebb adatai szerint, 2009-ben – Németországot követően – Kína vált Magyarország legjelentősebb importforrásává (megelőzve Oroszországot).

A magyar mozgástér sajátos külső területe a szomszédságpolitika. Az Európai Unió az elmúlt évtizedben nem volt normatartó a nem éppen demokratikus eszközökkel élő és az európai értékrendtől eltérő tagállami kormányokkal és kormánykoalíciókkal szemben, mert ezek nem gerjesztettek regionális feszültséget. Minden olyan politika azonban, amely regionális konfliktusokat vált ki, vagy ilyeneknek készíti elő a talajt, fenyegeti az integráció belső stabilitását, ezért határozott ellenlépésekre számíthat. Minden hangzatos jelszó és ígéretés ellenére a most hatalomra kerülő párt szomszédságpolitikája, pontosabban annak eddig megismert elemei nem a regionális stabilitás irányába mutatnak. Csak remélni lehet, hogy a Jobbiktól való kényszerű-kényszeredett elhatárolódás e vonatkozásban is visszahozza a hamarosan kormányra kerülő erőket a realitás talajára. Ausztriát kivéve a valamennyi szomszédos országgal folytatott kereskedelemben tetemes a magyar többlet, ami a szlovák, ukrán, román, szerb, horvát és szlovén viszonylatban 2009-ben összesítve 4,2 milliárd eurót tett ki, vagyis ebből kétszeresen lehet fedezni az orosz energiainportot, és majdnem teljesen ki lehet egyenlíteni a kínai és orosz viszonylatú magyar kereskedelmi deficitet. Emellett Magyarország jelentős tőkét helyezett ki a legtöbb szomszédos országba. Már csak ezért is mind a magyar kereskedelmi, mind a tőkeérdekek a szomszédokkal való zavartalan és gyümölcsöző kapcsolatokat követelnek meg.

A magyar történelem vissza-visszatérő tanulsága, hogy az ország általában akkor tudott sikeresen fejlődni, ha politikusai tudomásul vették a realitásokat, és ezek alapján igyekeztek milliméterről milliméterre bővíteni az egyébként történelmileg-földrajzilag adott szűk mozgástérrel (nem egyszer, mint például 1956 után, a szó szerinti nulla mozgástérből kiindulva). Ezzel szemben az egyes időszakokban a történelem „jóvoltából” kapott nagyobb mozgástérrel sorozatosan nem tudtuk kihasználni, aminek aztán – mint ismeretes – a huszadik században többször is katasztrofális következményei lettek.

A korlátlan tűnő belföldi és a rendkívül szerény nemzetközi mozgástér között hatalmas a különbség. Az első esetben lehet egy ideig álmodni, a kiütéses választási győzelem korlátlan látszó mozgástérét kiélvezni. A második ugyancsak szűk korlátainak megsértése azonban azonnali és hasonlóan kiütéses válaszokat eredményezhet a külvilág részéről.

Mindannyiunk számára kívánatos lenne, ha ezt a „kiütéses kijózanítást” megtakaríthatnánk a magunk, valamint közvetlen földrajzi környezetünk és az európai stabilitás érdekében.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról